

ПРОГРАМА ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ
ЕВРОПЕЙСКИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФОНД ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проучване и анализ

на стопански сектор

„Пчеларство”

на територията на

МИГ ”Тервел-Крушари”

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ВЪВЕДЕНИЕ.....	3 стр.
II. ЦЕЛ НА ПРОУЧВАНЕТО	5 стр.
III. ОБХВАТ НА ПРОУЧВАНЕТО	7 стр.
1. Необходимост от развъждане на пчелите.....	7 стр.
2. Биологични особености на пчелата и пчелното семейство	9 стр.
3. Източници на информация и подход при извършване на анализа	9 стр.
IV. АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО НА ПЧЕЛАРСТВОТО И РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРОУЧВАНЕТО	
1. Анализ на състоянието	11 стр.
2. Резултати от проучването	14 стр.
V. ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ ЗА ПОДПОМАГАНЕ НА ПЧЕЛАРСТВОТО	16 стр.
VI ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ.....	19 стр.
УКАЗАНИЯ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ НА ПРОЕКТНИ ПРЕДЛОЖЕНИЯ В СЕКТОР ПЧЕЛАРСТВО за финансово подпомагане по Мярка 121 „Модернизиране на земеделските стопанства” към Стратегия на МИГ „Тервел-Крушари”	20 стр.

I. ВЪВЕДЕНИЕ

13 юни 2012 г., в Гранитна зала на Министерски Съвет, София е подписан договор № РД 50-97 за финансиране изпълнението на СМР на „МИГ Тервел-Крушари“. С този акт Сдружението за обществено полезна дейност на двете Общини става част от 35 Местни инициативни групи на територията на България, които имат финансиране и трябва да покажат, че наистина са инициативни и могат да усвоят прозрачно предоставените им средства. С евросредствата ще бъдат реализирани приоритетите в развитието на 570 малки населени места у нас. Сред заложените дейности са реконструкцията на пътната и ВиК мрежа, обновяването на обществени сгради и площи, изграждането на детски площадки и социални домове, създаването на малки предприятия, модернизиранието на земеделските стопанства, развитието на селския туризъм и традиционните занаяти.

Какво представлява МИГ? Това е юридическо лице с нестопанска цел, което по същество е публично-частно партньорство между общините Тервел и Крушари, бизнеса, земеделците, читалищата, гражданите и неправителствените организации на територията на двете общини. Общото събрание на МИГ включва 38 физически и юридически лица от Тервел и Крушари. Управителният съвет на МИГ-а се състои от 9 души, които представляват гореизброените организации – двете общини, читалищата в Тервел и Крушари, „Триада“ООД гр.Тервел, земеделските производители Кирил Жендов и Христо Христов от Крушари, младежката неправителствена организация „Бъдещето е в нас“ от гр.Тервел. МИГ се представлява от Живко Георгиев - кмет на по-голямата от двете общини-община Тервел. Съдействие при всички дейности по учредяването на МИГ-а е оказана от общността на земеделците, обработващи земите на територията на община Крушари, представители на бизнеса от Тервел, читалищата и кметствата в общинските центрове и селата, неправителствени организации и граждани.

Основната дейност на МИГ-а е да реализира стратегия за местно развитие (СМР), която включва комплекс от мерки, по които икономическите субекти, земеделските производители, читалищата, неправителствените организации и общините на общата територия (Тервел-Крушари) могат да кандидатстват и да реализират проекти в подкрепа на бизнеса и приоритетите си. Стратегията за местно развитие на МИГ „Тервел-Крушари“ включва седем мерки, по които могат да се подават проектни предложения и да се реализират инвестиции в частния и публичен сектор. 1 787 700 лв. са предназначени за реалистични и добре подготвени проекти на стопанския сектор – земеделци, бизнес. Други 478 000 лв. са средства, чрез които да се подкрепят начинания на читалищни настоятелства, поделения на вероизповеданията, неправителствени организации. 849 000 лв. е сумата, с

която могат да се финансират инициативи на двете общини. Финансовият план на Стратегията е предназначен за проекти, които трябва да бъдат подготвени, оценени и договорени до края на 2013 г. и съответно трябва да са изпълнени и отчетени до 30 юни 2015 г.

Територията на Местната инициативна група (МИГ) включва две съседни общини – Тервел и Крушари от област Добрич, граничещи с Румъния. Община Тервел включва 26 населени места. Община Крушари включва 19 населени места. Всички населени места са включени в общата територия на МИГ ТЕРВЕЛ - КРУШАРИ. Община Тервел е разположена на площ от 579, 677 кв. км, Община Крушари – 417,458 кв.км. и общата площ на територията на МИГ възлиза на 997, 135 кв.км или 21% от площта на област Добрич. Населението на Местната инициативна група по данни на НСИ към 31.12. 2010 г. наброява общо 22 415 души, което представлява 11.35 % от населението на област Добрич. Мъжете са 11 190 души, а жените 11 225. Община Тервел обхваща 77,17 % (17 297 души) от общото население на територията, а община Крушари – 22,83 % (5 118 души).

Сдружение «МИГ Тервел-Крушари» има седалище и адрес на управление в гр.Тервел, област Добрич, Ул. «Цар Калоян» №11.

Органите за управление на Сдружението, както и техните задължения са разписани в Устав на Сдружението.

”МИГ Тервел-Крушари” има Колективен Върховен Орган - Общо Събрание (ОС), Колективен Управителен Орган - Управителен Съвет (УС), състоящ се от 9 физически и юридически лица, Председател на Управителния Съвет и Контролен Съвет, чийто членове са три лица. Дейностите по прилагането на Стратегията за местно развитие, управление на МИГ, придобиването на умения и постигане на обществена активност на територията се административат от Изпълнителен Директор, одобрен от Управителния Съвет и назначен от Председателя на УС.

Учредители и членове на ОС на МИГ са 38 физически и юридически лица с постоянен адрес или седалище на територията на двете общини, от трите обществени сектора – публичен, стопански и неправителствен.

Главната цел на Стратегията за местно развитие на МИГ-а е: «Партньорство за превръщане на потенциала на територията на МИГ Тервел и Крушари в двигател за местния бизнес.» Изпълнението на стратегическата цел е ориентирано около два приоритета на плановия документ:

Приоритет 1: Пълноценно използване на природния и човешкия ресурс за създаване на заетост, доходи и разнообразяване на икономическите дейности и

Приоритет 2: Насърчаване на местната инициатива за подобряване на живота в общността.

Селското стопанство е основен отрасъл на икономиката за двете общини. Това е наложило в плана за действие на МИГ-а за изпълнение на СМР и постигане на нейните цели да се извърши „Проучване и анализ на стопански сектор „Пчеларство” на територията на МИГ Тервел-Крушари за дефиниране на дейности на МИГ в подкрепа на потенциалните бенефициенти от този сектор”. Възможностите за модернизиране на сектора са включени в допустими дейности по мярка 121, по която са предвидени 13,48 % от целия бюджет на СМР на Миг «Тервел-Крушари».

II. ЦЕЛ НА ПРОУЧВАНЕТО

Настоящото проучване има за цел, на база съществуващи пчелини да определи какво е състоянието на сектора „Пчеларство” на територията на МИГ-а, ниво на модернизация, обезпеченост с материална база, познаване на специфични нормативни документи и възможности за финансиране на сектора. Да се направят предложения и препоръки за дефиниране на дейности на МИГ в подкрепа на потенциалните бенефициенти от сектор „Пчеларство” в контекста на инвестиционни инициативи за модернизиране на пчелините, увеличение на броя пчелни семейства, увеличение на вида добивани пчелни продукти по традиционен и биологичен начин и превръщане на пчеларството от любителско в професионално.

Проучването се извърши чрез анкетиране на лица, които са посочени от БАБХ като собственици на пчелини в изследваната територия, извършване на интервюта на действащи пчелари по време на организирани срещи и при посещения на място, в населени места, където са устроени постоянни пчелини, ползване на първични източници на информация (данни от отдел „Агростатистика на Министерство на земеделието и храните” и Национален статистически институт), публични и специализирани регистри на Българска агенция по безопасност на храните и нейните областни поделения.

Анализът включва информация за:

- Място на устройване на пчелина, отстояния от съседни пчелини, обезпеченост с вода и медоносна растителност по видове: едногодишни, многогодишни растения;
- Капацитет и заетост на пчелина, брой пчелни семейства, специализация на пчелина, система на кошерите и възрастта им, практикуване на подвижно пчеларство;
- състояние на сградния фонд и цялата материална база за добив на пчелен мед и други пчелни продукти, място за съхранение на продукцията, пчелни пити, рамки и др. инвентар;

- видове и количества добивана продукция;
- квалификация и опит, възраст, пол на пчеларя, наличие на персонал във фермата, участие на пчеларя в обучителни курсове и информационни дейности по мярка 111 на ПРСР, познаване на Добрите пчеларски практики и друго специфично за сектора законодателство;
- наличие и водене на документация на пчелина: ветеринарномедицински дневник на пчелина, дневник на пчеларя, маркировка на кошерите, регистрация на обекта и идентификация на пчелина;
- участие на пчеларите с проекти по ПРСР – размер на привлечени средства, брой проекти, познание на тригодишна пчеларска програма и размер на инвестиции по нея, директни продажби на продукция, добита в пчелина;
- биологично производство на пчелни продукти и подпомагането му по ПРСР, брой сертифицирани пчелини и брой пчелини в период на преход;
- познаване на болестите по пчелите и пилото, профилактика на заболяванията, информираност за разпространение на опасни заболявания по пчелите и пилото;
- обобщение на идентифицирани от пчеларите проблеми в сектора.

III. ОБХВАТ НА ПРОУЧВАНЕТО

Област Добрич е традиционен лидер на национално ниво по брой отглеждани пчелни семейства. При преброяването на земеделските стопанства в България през 2010 г. са обобщени следните данни:

Населено място	пчелини		Пчелни семейства	
	брой	%	брой	%
България	23 982	100	588 694	100
Североизточен район	3 682	15,35	127 699	21,69
Варна	930	25,26	24 157	18,91
Добрич	1 325	35,99 % от пчелините в Североизточен район и 5,52 % от пчелините в страната	54 289	42,51 % от пч. семейства в Североизточен район и 9,22 % от пч. семейства в страната
Търговище	696	18,90	26 642	20,86
Шумен	731	19,85	22 611	17,72

По брой на пчелини област Добрич е на първо място в страната, следвана от областите Ловеч и Стара Загора.

По брой на пчелни семейства област Добрич е на първо място в страната, следвана от Русе, Плевен и Силистра.

1. Необходимост от развъждането на пчелите:

От най-стари времена пчелите са играли важна роля в еволюцията на живота на Земята. В продължение на големи геологични периоди пчелите в рамките на комплексните процеси на еволюцията са имали съществено значение, което имат и днес като фактори, опрашващи растенията. Вероятно тяхната поява е успоредна с появата на цъфтящата растителност. Голямото разпространение на многото породи пчели (над 12 000 вида), свидетелства за повишената им приспособимост към разнообразните условия на релефа, климата и растителността. През хилядолетията между пчелите и растенията са се създали преки връзки, които френският учен Гастон Бонье определя: „Пчелите се нуждаят от растенията, за да живеят, а растенията се нуждаят от пчелите, за да плододат и се размножават". В този смисъл пчелите заемат първостепенно място сред полезните насекоми на планетата.

Според начина на пренасяне на прашеца растенията биват: хидрофилни - чрез водата (дъжд); анемофилни - чрез въздушни течения (бор, ела, орех, лешник, пшеница, ръж, царевица и др.) като тези две групи представляват около 20 %, и ентомофилни са повечето растения -80%, чието опрашване се извършва от насекомите - 80% от пчели, 4 % - мухи, 8 % - бръмбари, 6 % - пеперуди, 2 % - земни пчели. При самоопрашващите се растения е нужно прашецът (мъжката полова клетка) да попадне върху близалцето на цвета на същото растение (фасул, грах и др.), но и при тях активното опрашване от насекоми значително повишава добивите.

При кръстосано-опрашващите прашецът се пренася от един цвят на друг от същия вид и сорт от насекомите. Тук спадат овощните насаждения, ягодово-плодните, зеленчуковите, маслено-етеричните, техническите, фуражните и много други украсни, дървесни и храстовидни видове растения. Предполага се, че пчелите са се появили заедно с цъфтящите растения преди повече от 100 милиона години в южните части на Азия.

Пчелата непрестанно е присъствала в гербовете на фараоните, открити в египетските пирамиди и други изключително ценни продукти, добивани от пчелите - мед и восък, са привлекли вниманието на човека още в онези далечни времена. Трябва да се отбележи, че в историята на животновъдството пчелите са едни от първите същества, които човекът е приобшил към себе си именно заради тези ценни продукти. Тези концентрирани и много полезни вещества са изиграли важна роля в умственото развитие на човека. Смело може да

се каже, че историята и развитието на човека, като „хомо сапиенс" е тясно свързана с историята на пчеларството.

Като правило у домашните животни има три елемента, определящи и ориентацията на човека за отглеждането им за продуктивни цели. Това са жилище, храна и размножаване. Тези три условия ги има и при пчелите. Човекът е заменил естествените им жилища - хралупи, скални цепнатини и др., с изкуствени - кошерите, с рамки и пити, на които пчелите развиват своята специфична дейност в естествен вид.

Когато се говори за пчели, винаги се има предвид пчелното семейство, чийто живот и дейност се регулират от много строги правила, изразени в инстинкти. Пчелите, появили и оформили се като биологични същества милиони години преди появата на човека, са се приспособили много добре към околната среда, като са достигнали съвършенство в инстинктите си, осигуряващи им живот при различни климатични условия и райони на света. Пчелите се считат за биологични ресурси от жизнено важно значение. По пътя на опрашването на културните и диворастващите растения те играят съществена роля в живота и развитието на стотици хиляди растения на Земята. Специализираните организации на ООН са поставили пчелите на четвърто място в Класификацията на агентите, показващи замърсеността на околната среда. Извършвайки своята дейност в радиус от 3 км (пчелата покрива площ от около 28 кв.км) на различна височина над почвата, те показват замърсяващите елементи във въздуха, водата и растенията, които влияят негативно на живота ѝ и предизвикват отравяния. По донесения прашец днес се установява какви са замърсяванията в много райони по света. В това се изразява тяхната екологична роля.

Инстинктът за събиране, обработване и складиране на храната през активния сезон (мед и прашец) в излишни за живота им количества позволява на човека да ги прибира и използва за храна и лекарство. В това се изразява тяхната здравна роля.

Пчеларството се явява важен отрасъл на селското стопанство. Благодарение на опрашителната дейност на пчелите се повишават многократно добивите от кръстосано-опрашващите се културни растения. Доказано е, че добивите от опрашителната дейност превишават 30 пъти стойността на добитите преки пчелни продукти: мед, прашец, восък, прополис и др. Това е икономическото значение на пчеларството.

Милиони хора по света се занимават с пчеларство, едни в качеството на основна професия, а други като развлечение в свободното време (любителско) и за получаване на допълнителни продукти и доходи (професионално). В това се състои социалното значение на пчеларството.

На практика без пчели покрай меда биха изчезнали почти или изцяло бадемите, соята, кайсиите, пъпешите и дините, черешите, краставиците... Списъкът е доста дълъг и засяга около една трета от плодове и зеленчуци на планетата. Все пак има култури, които се опрашват от вятъра и водата или пък сами - пшеницата, царевицата и оризът.

Изследователите се опитват да изчислят и икономическата полза от опрашването, което е отговорно за живота на около половината растителни видове на планетата. Сумата, до която достигат, е между 25 и 63 млрд. евро на година. Тя обаче се оказва много подценена. Преди броени дни френски и немски учени публикуват по-прецизен от горния модел за икономическа оценка на "пчелния труд". Сумата, до която достигат, е 153 млрд. евро на година, което прави около 9.5 % от общата стойност на световната земеделска продукция.

2. Биологични особености на пчелата и пчелното семейство

Пчелите се отнасят към едни от най-съвършено развитите насекоми. За тях е характерен груповият начин на живот, организация и дейност. Всичко това се осъществява в резултат на строго разпределение на труда - съсредоточаване на репродуктивната дейност в една пчела - майка, общо отглеждане на потомството, общо събиране и обработка на храната, регулиране на температурата и влагата в гнездото, почистване и охраняване на общия дом и други инцидентно възникващи дейности.

Пчелното семейство представлява единен биологичен организъм, състоящ се от няколко десетки хиляди пчели работнички, няколкостотин търтея и една майка, обединени от различни физиологични функции и специфична миризма, осигуряващи живота и съществуването му. То живее и се развива само в пълен състав. Вън от семейството нито една от трите разновидности не може да съществува. Вътре всеки индивид изпълнява определени функции в зависимост от възрастта и предназначението му.

Пчелното семейство може да живее неограничено дълго във времето (благодарение на постоянния обмен на отделните индивиди), ако не загине от болест, отравяне или неправилна работа на пчеларя. То живее постоянно в пчелното гнездо, там отглежда потомството си, натрупва хранителни запаси, предпазва се от неблагоприятни влияния и врагове. Животът му е в зависимост от растителността в околната среда.

Отчитайки всички тези усъвършенствания, семейството на медоносната пчела се счита в зоологията като „свърхорганизъм“ - в който функциите на хранене, дишане, защита и възпроизводство се отбелязват както в индивидуален (за всяка пчела-поотделно), така и в обществен (на семейството, като цяло) порядък.

Пчелите са студоустойчиви насекоми, когато са подsigурени с достатъчно и качествена храна. Пилото и майката обаче се нуждаят от точно, определени оптимални условия за правилното си развитие и яйцеснасяне (34-35° С и 75-90% влажност).

3. Източници на информация и подход при извършване на анализа

След подписване на договор за услуга, Изпълнителят се обърна за съдействие към служителите на МИГ Тервел-Крушари за получаване на списъци на регистрирани пчелини на територията на двете общини. Изходни данни бяха предоставени както от общинските служители, занимаващи се с проблемите в сектор земеделие, така и от Българска агенция по безопасност на храните – областна дирекция Добрич. След получаване на изходните данни, Изпълнителят организира със съдействието на МИГ-а семинар за пчеларите от община Тервел за профилактика на заболяванията и разпространението им в страната. Участие в семинара взеха 11 пчеларя, което е недостатъчно за обобщаване на информация от статистическа извадка. По тази причина Изпълнителят предприе действия и пристъпи към срещи с пчеларите на място в пчелините (за територията на община Тервел това беше основното място за среща и анкетиране на пчеларите, поради топлото време, което разрешава работа на пчелина). Пчеларите от територията на община Крушари бяха анкетираны на място в техните пчелини и в домовете на пчеларите. При определяне на извадката бяха включени 51 % само от тези, които отглеждат пчели и живеят в селата от територията на община Крушари, поради лошите метеорологични условия, които не допускат работа на пчелина, което прави невъзможно получаване на информация от собствениците на пчелини, живеещи в Добрич, Варна, Бургас, Пловдив и др. Този подход беше приложен с цел по-бързо набиране на информацията, за да може същата да се обобщи, съпостави по общини и анализира като цяло за територията на МИГ-а.

Екипът на Изпълнителя, на база изискване на техническото задание от публичната покана за провеждане на обществена поръчка, подготви анкетна карта за проучване на сектор „Пчеларство”, в която са включени общо 23 въпроса (образец на анкетната карта е приложен към този аналитичен материал – приложение 1). Част от въпросите (13 броя) са отворени и изискват отговор в свободен текст и лична преценка, а друга част (10 - 43 % са затворени въпроси) изискват ограждане на верен отговор. Преди стартиране на работата, анкетната карта беше съгласувана с Възложителя.

По изходни данни, предоставени от съответните компетентни органи, пчеларите, които имат регистрирани пчелини на територията на община Тервел, са 62 (списък на пчеларите в община Тервел– приложение 2). От тях един е с три пчелина на територията на с. Сърнец, а друг е с два пчелина, регистрирани в различни населени места на общината. От тях анкетираны или интервюирани или посетени на място в пчелина са 32 пчеларя (списък на анкетираны/ интервюирани/ посетени пчелари в община Тервел - приложение 4), като в това число са двамата, които имат повече от един пчелин. За да се получи обективна информация и да може да се обобщят изводи, отнасящи се до територията на общината в

извадката за анкетиране/ интервюиране или посещение на място, са включени 51 % от пчеларите. Информацията от предоставените списъци, съпоставена с официалния регистър на пчелините в страната, публикуван на сайта на Българска агенция за безопасност на храните показва, че в Тервелска община са регистрирани 30 пчелини.

Общият списък на пчеларите, които отглеждат пчелни семейства в устроени пчелини на територията на община Крушари, са 52 (списък на пчеларите в община Крушари – приложение 3). От тях в извадката за посещение/анкетиране/интервюиране са включени 13 пчеларя, което представлява 51 % от живущите в селата на община Крушари (списък на анкетираните/ интервюирани/ посетени пчелари в община Крушари - приложение 5), в т.ч. са и тези трима, които имат по два пчелина. Информацията от предоставените списъци, съпоставена с официалния регистър на пчелините в страната, публикуван на сайта на Българска агенция за безопасност на храните показва, че в община Крушари са регистрирани 32 пчелина.

IV. АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО НА ПЧЕЛАРСТВОТО И РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРОУЧВАНЕТО

1. Анализ на състоянието

Прочуването установи, че на територията на МИГ „Тервел-Крушари” има 114 пчелина, в които се отглеждат 8252 пчелни семейства. Това представлява 32,17 % от семействата, отглеждани в област Добрич по данни в националния регистър на БАБХ към 30.11.2012г., т.е. след зазимяване на пчелните семейства.

На територията, изследвана при проучването, няма устроени пчелини извън населените места. Само трима пчелари, които са родственици от с. Жегларци, община Тервел практикуват подвижно пчеларство, като имат платформи за пренасяне на кошерите, имат оборудвани фургони, които са мястото за добив на мед на мястото на пашата. На

територията на двете община има населени места, в които няма устроен нито един пчелин:

селата Орляк и Професор Златарски - община Тервел и селата Абрит, Загорци, Земенци, Северняк в община Крушари.

45 от общо 62 пчелина в община Тервел са устроени на място различно от местоживеенето на пчеларя, а за Крушари са – 27 от общо 52 пчелина. Цифрите показват, че пчеларите в Тервелско са по-находчиви и са устроили пчелини там където има повече паша. Тези цифри показват и известна сигурност, т.е. относително малко кражби на кошери и унищожаване на семейства, както и повече инвестиции за охрана на пчелините, както споделиха и самите пчелари: монтиране на камери и алармени и охранителни системи, за да се запазят семействата и пчеларския инвентар.

Устройването на пчелините в населените места е гаранция за обезпечеността им с вода, която е необходимост за пчелите особено през пролетта преди да има достатъчно осигуреност с нектар. По-голяма част от пчеларите разчитат на едногодишни медоносни растения, които се сеят от земеделските производители и само в района около с. Сърнец, община Тервел споделиха за наличие на паша за пчелите от акация и липа. Един от общо 5-мата „млади фермери” (с проекти по мярка 112 на ПРСР) е създал собствена „медоносна” база – засадена лавандула на границата с регулация на с. Сърнец, което е в обхвата на полезен полет на пчелите.

По-голяма част от пчелините - 45 броя от общо 62 пчелина – 72,58 % за община Тервел и 42 от общо 52 броя – 80,76 % за община Крушари са любителски, т.е. с брой на семействата в пчелина под 100, въпреки че капацитетът им в определени случаи е по-голям. В изследваната територия не се практикува биологично пчеларство и няма никаква информация за това производство. Нито един пчелар от проучената извадка не познава Наредба № 35 за производство на биологични продукти от животински произход, нито Наредба № 11 за подпомагане на земеделците под форма на агроекологични плащания по мярка 214.

100 % от пчеларите споделиха, че отглеждат пчели само за добив на мед като стокова продукция. Не продават прополис, а събират такъв само за собствена консумация. Събраният восък се обменя за восъчни основи, майки и отводки се произвеждат само за собствени нужди - майките за подмяна на стари и неработещи такива, както и при създаване на отводки.

Кошерите в 98 % от пчелините са от системата Дадан – Блат десет и дванайсет рамкови, останалите 2 % са многокорпусни. Като цяло по-голяма част от кошерите са стари, с възраст на сандъците 10 и повече години, независимо от това кога е създаден пчелина. Като основна причина за това се смята сравнително затруднения достъп до участие в Тригодишната пчеларска програма, липса на свободен финансов ресурс за подновяване на жилищата на

пчелите. Със сравнително нови кошери са тези, които имат финансиране по ПРСР – мерки 112 и 141.

Пчеларите нямат изградена база, която да е създадена само с цел медодобив, съхранение на пчелни продукти и пчеларски инвентар. Обикновено ползваните помещения са повече от едно, но са приспособени за тази цел.

Само четирима от общо анкетираните пчелари имат образование в сферата на животновъдството. Петимата млади фермери са преминали през дългосрочен курс на обучение от 150 часа, организиран от обучаваща организация по ПРСР, мярка 111, един е преминал през информационна дейност по мярка 111 от ПРСР.

22,22 % от анкетираните пчелари са с опит в тази дейност повече от 10 години.

20,17 % от пчеларите са жени - 23 от всички 114 собственици на пчелини, има две юридически лица, които в община Крушари отглеждат пчелни семейства и 89 са мъже, което е 78,08 %. Всеки пчелар е споделил, че по време на медосбора в работата на пчелина участва цялото семейство. В пчелините няма наети други лица, които да са работници на трудов договор.

По-голяма част от пчеларите посочват, че познават специфичното за този сектор законодателство, в т.ч. и Добрите пчеларски практики, което трябва да гарантира производство на качествена продукция и при добри хигиенни условия. Въпреки това твърдение, има пчелари, които не водят дневник на пчелина, а само ветеринарномедицинския дневник, който се попълва от ветеринарния лекар, обслужващ обекта.

Общо от проучените 45 пчелари, за участие с проекти по ПРСР са споделили само единадесет (пет по мярка 112 и шест по мярка 141). Двама от анкетираните вече две последователни години участват със заявления в Тригодишна пчеларска програма и обновяват материалната си база и увеличават броя на семействата чрез финансиране по нея.

На територията на МИГ „Тервел-Крушари” има пчелари, които не третират срещу болести по пчелите и пилото, в т.ч. и против заболяването „Вароатоза”, което е изключително тревожен факт. Въпреки, че всички пчелари отговориха положително, че познават заболяванията по пчелите и пилото, липсата на профилактични мероприятия в пчелина не само против заболявания, но и неприлагането на ДДД мероприятия, показва ниска информираност и убеденост за необходимостта и значението на профилактиката и ДДД мероприятията в пчелина.

2. Резултати от проучването:

- В проучвания регион има паша и капацитет за увеличаване на пчелините и броя пчелни семейства отглеждани в съществуващите пчелини;
- Не се практикува подвижно пчеларство на територията на цялата МИГ;
- Наличните пчелини са устроени само в населените места и са неравномерно позиционирани по територията на МИГ;
- Практикува се само ежегодно отдаване под наем на общинските терени за устройване на пчелини, което създава несигурност и поради, което не се инвестира в ограждане или модернизирани на пчелин и района около него;
- Препоръчително е създаване на масиви с многогодишни медоносни растения;
- Има предпоставки за преход от любителско към професионално пчеларство на територията на МИГ, но след увеличаване на пашата и повишаване на квалификацията на пчеларите;
- Има предпоставки за специализация на пчелините – увеличаване на вида добивани пчелни продукти;
- Пчеларите от проучваната територия са с ниска квалификация и теоретична подготовка, не са участвали в обучителни курсове и информационни дейности по мярка 111 на Програмата за развитие на селските райони за периода 2007-2013 г. В изследваната територия няма квалифицирани пчелари-проверители;
- На територията на МИГ няма регистриран нито един биопчелин, както и няма биологично производство на пчелни продукти;
- Ниската квалификация на пчеларите, води до липса на документация на пчелина, пропуски в профилактиката на заболяванията и познанията на специализираното законодателство, което е предпоставка за увеличаване на риска от разпространение на заболявания по пчелите и пилото;

- Има малко проекти по ПРСР, поради което малко механизирани процеси в производството и малко на вид произвеждани пчелни продукти;
- Не се води пълния пакет документация на пчелина, което показва липса на информираност и убеденост, за необходимостта от водене на пчеларския дневник;
- Ниска информираност и убеденост по отношение на значението на профилактика и провеждането на дезинфекционни, дезинсекционни и дератизационни мероприятия в пчелина;
- Проблемите, които пчеларите сами идентифицират като ограничителни фактори за развитие на пчеларството не само в региона, а и в страната са следните:
  - проблеми при реализирането на продукцията: ниски цени, няма гарантирана минимална цена, няма срокове за изкупуване, вземат се проби и след това няма купувач;
  - неудовлетвореност от пашата в региона;
  - няма директни плащания за пчелно семейство – да се предвиди през следващия програмен период, а да отпадне Тригодишна пчеларска програма, защото малко хора имат достъп до нея;
  - ниска информираност на пчеларите за техните права и задължения по специфичното законодателство;
  - липса на контрол при прилагането на Наредба № 15 за опазване на пчелите при пръскания на цъфтяща медоносна растителност – няма уведомления към пчеларите при извършване на растително защитни мероприятия, когато цъфти медоносна растителност;
  - липса на контрол при третиране срещу болести, а за да има ефект, то трябва да се извършва едновременно на всички пчелни семейства в едно населено място;
  - няма добри практики при опрашване на селскостопанските култури в региона – не заплащат земеделските производители;
  - много изисквания при кандидатстване по програми, неясни пътища за подготовка на документи;
  - високи цени на пчеларския инвентар;
  - малък размер на парите, които са предвидени по Тригодишна пчеларска програма, в резултат на което много малко пчелари се включват за подпомагане;
  - лошо качество на пчелите-майки, които се произвеждат и продават от майкопроизводителите, т.е. занижен контрол при майкопроизводството;

V. ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ ЗА ПОДПОМАГАНЕ НА ПЧЕЛАРСТВОТО

Най-познатата за човека функция на пчелите е производство на мед и други пчелни продукти, но имат и важна роля в еко-системата като опрашители. Те опрашват 84 % от растителните видове, които съставят ежедневната храна на човечеството. Ако пчелите изчезнат или дори намалеят драстично, това би предизвикало колапс на тази система и лишаването ни от продукти от първа необходимост като зеленчуци, плодове и други храни.

За целогодишното развитие на едно добре развито пчелно семейство са необходими около: 25-30 кг прашец, 100-120 кг мед и 30 л вода. При усилен пренос на нектар пчелите си набавят вода от изпаряването на нектара, но в ранна пролет е необходимо да им бъде подсигурана от пчеларя.

Една характерна особеност за пчелното семейство е, че когато външната температура спадне и температурата в гнездото стане под 14° C пчелите се скупчват в кълбо, (най-икономичен обем), с цел да не се излъчва топлината и да се запази в центъра температура от 20° C до 30° C (средно 25° C), където се намира майката. Във външния слой на кълбото на 2.5 -7 см температурата е около 6-8° C, като пчелите от външните слоеве постоянно сменят местата си с тези от вътрешните и така поддържат жизнените си функции. След януари, когато денят постепенно нараства, пчелите започват по-усилено да се хранят, повишават температурата в центъра на кълбото до 34-35°С, хранят усилено майката с маточно млечице, да снася яйца и пчелите да отглеждат пилото. Около него температурата вече не трябва да спада под 34° C. Тези изисквания е важно да се знаят от пчеларите, за да се съобразяват с тях при работа с пчелите през различните годишни сезони. Едно здраво, силно пчелно семейство при добри условия на околната среда може да се запази от влиянието на даден вреден фактор без сериозни щети, ако разполага с цялата си естествена отбранителна сила. Това е биологично-профилактична мярка, която представлява част от мероприятията по отстраняването не само на болестите, а и при всички други вредни фактори. Колкото по-добре познава пчеларят естествените условия за живот на пчелите, същността и възникването на болестните

процеси, толкова по-успешни ще бъдат неговите профилактични мероприятия и толкова продуктивно ще работят неговите пчели. Прилаганата в пчелина технология не винаги съответства за оптималното (най-правилно) развитие на семействата, т.е. пчеларят много често става причина за утежняване на възникнала незаразна или заразна болест или за разпространяване на заразата от един кошер в друг. При работа с примитивните (тръвни) системи само пчелите са участвали в предаването на заразата от един кошер на друг, докато при разборния кошер предметите, участващи при предаване на заразата, са вече много (кошери, пити, мед, центрофуга, инструментите, ръцете на пчеларя и др.). Затова технологията, като елемент на околната среда, в която пчелното семейство живее и се развива, играе много важна роля в здравеопазването му. Въоръженият с научни знания пчелар, който прилага съвременни и природно-съобразни технологии в отглеждането на пчелите, може да предотврати появата на много от болестите по пчелите и пилото. Ако се направи реална преценка не само на патологията (болестите), но и на физиологията на пчелното семейство, ще се установи, че първопричина за по-голяма част от смъртността на пчелите са неправилните технологии.

В резултат на гореизложеното и на база теренно проучване на състоянието на пчеларството на територията на МИГ „Тервел-Крушари”, Сдружение с нестопанска цел „Агенция за икономическо развитие и инвестиции - Силистра”, като изпълнител по договор за услуга с предмет: **„Проучване и анализ на стопански сектор „Пчеларство” на територията на МИГ Тервел-Крушари за дефиниране на дейности на МИГ в подкрепа на потенциалните бенефициенти от този сектор”**, прави следните изводи и препоръки към МИГ «Тервел-Крушари»:

- Да се активизира диалог между двете Общини Тервел и Крушари, Държавното горско стопанство, което работи на територията на двете общини, Земеделските кооперации и арендатори и пчеларите за: увеличаване на площите с медоносни растения, в т.ч. и от дървесния вид, взаимната полза от опрашителната дейност на пчелите и създаване на предпоставки за стимулиране прилагането на подвижно пчеларство. В съответствие с изискванията на Наредба № 27 за регистрация и идентификация на пчелните семейства, МЗХ и БАБХ да предприемат решителни мерки за регистриране на всички пчелини, в т. ч. и тези с по един-два кошера. Тези две институции стриктно да организират и контролират редовното и пълноценно извършване на пролетни и есенни прегледи на всички пчелни семейства, не само на регистрираните, като прегледите да се извършват с активното участие на пчелари-проверители. Фермерите да бъдат заставени да спазват изискванията на Наредба № 15 за опазване на пчелите, като предоставят информация на пчеларите и общинските

власти за вида на ползваните пестициди и начина на организиране на растително защитните мероприятия. Постоянните комисии за опазване на пчелните семейства от отравяне да се попълнят с необходимия брой и квалифицирани членове, както изисква правилника за работа на тези комисии;

- Подпомагане на пчеларите да се обединят в организация на производители на пчелен мед или в сдружение с нестопанска цел, за организирано залесяване на общински терени с медоносни насаждения от горски видове, за осъществяване на ефективен диалог с общините, Българска агенция за безопасност на храните – областна дирекция Добрич, Областна дирекция «Земеделие» - Добрич, с цел осъществяване от компетентните органи на контрол при регистрация на пчелините, профилактика на заболяванията по пчелите и пилото, проверка на пчелните семейства от пчелари – проверители, контрол от компетентните органи при извършване на обработки с препарати за растителна защита по време на цъфтеж на медоносна растителност. Организацията да инициира кампании за популяризиране на пчелните продукти, да подпомага всички инициативи за подобряване и увеличаване на пчелната паша.
- Организиране на срещи и активен диалог с Общинските власти и Държавното горско стопанство за стимулиране развитието на подвижно пчеларство, като се отдават за безплатно ползване на общински и държавни, горски и полски терени за усторйване на пчелини;
- Организиране обмен на добри практики между пчелари от двете общини и други пчелари, които произвеждат биологична продукция и начини за охраняване на пчелините им, устроени в горски територии с цел предприемане на мерки срещу кражбите на пчелни семейства;
- Информирание на пчеларите за начините, по които могат да привлекат европейски средства за подпомагане на своята дейност, в т.ч. и чрез информационен сайт, където да се публикува актуална информация за пчеларит;
- Организиране и информиране на пчеларите от територията на МИГ за участието им в обучителни курсове, с цел повишаване на информираността и квалификацията им, подобряване на състоянието на документацията и прилагането на профилактични мерки като най-добър опит в орбата със заболяванията.

Подпомогнати от експертите на МИГ-а, пчеларите могат да увеличат броя на пчелните семейства, отглеждани на територията ѝ и да подобрят материалната си база, чрез привлечени инвестиции от договорените от МИГ средства за модернизиране на земеделските стопанства по мярка 121.

VI ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ

- Публични регистри на БАБХ;
- Информация от статистика на двете общини;
- Преброяване на земеделските стопанства 2010г.;
- Агростатистика на МЗХ – проучване на пчеларски сектор по години;
- Аграрен доклад на МЗХ за 2011г.;
- Общински план за развитие на Община Тервел;
- Общински план за развитие на Община Крушари;
- Теренно проучване, анкетиране, интервюиране, посещение на пчелини

Декември 2012 г.

УКАЗАНИЯ ЗА
РАЗРАБОТВАНЕ НА ПРОЕКТНИ ПРЕДЛОЖЕНИЯ В
СЕКТОР ПЧЕЛАРСТВО ЗА ФИНАНСОВО
ПОДПОМАГАНЕ ПО МЯРКА 121 „МОДЕРНИЗИРАНЕ
НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА”
КЪМ СТРАТЕГИЯ НА МИГ „ТЕРВЕЛ-КРУШАРИ”,
ФИНАНСИРАНА ПО ПРСР

Настоящите указания имат за цел да подпомогнат и улеснят потенциалните кандидати – пчелари за финансово подпомагане по мярка 121 към Стратегията на МИГ „Тервел-Крушари” в разработването на проектно предложение. В настоящата разработка е разписан вариант за кандидатстване на пчелар, който е земеделски производител и отглежда 150 и повече от 150 пчелни семейства, т.е. допустим е за кандидатстване с проект по тази мярка и за закупуване на кошери.

СЪДЪРЖАНИЕ

I. Идентифициране на идеята и съпоставянето ѝ с допустимите дейности и допустимите разходи в съответствие със Стратегията за местно развитие на МИГ Тервел-Крушари.

1. Допустими дейности по мярка 121 към Стратегията на МИГ Тервел-Крушари
2. Допустими разходи по мярка 121 към Стратегията на МИГ Тервел-Крушари
3. Допустими кандидати по мярка 121 към Стратегията на МИГ Тервел-Крушари

II. Подготовка на необходимите документи

1. Списък на документите, които се представят при подаването на пакета документи от всички кандидати, независимо от вида на инвестицията в животновъдния сектор:
2. Специфични документи, които се подават при кандидатстване за строително-ремонтни работи, ново строителство, ремонт, реконструкция на сгради, където се добива мед или други пчелни продукти, съхраняват се пчелни продукти и пчеларски инвентар
3. Специфични документи при кандидастване за доставка на платформа за практикуване на подвижно пчеларство, пчелни кошери или друг пчеларски инвентар

I. Идентифициране на идеята и съпоставянето ѝ с допустимите дейности и допустимите разходи в съответствие със Стратегията за местно развитие на МИГ „Тервел-Крушари”

Целта на едно проектно предложение е да се привлекат финансови средства и да се реши определен проблем. Проектът следва да има цел, която да бъде постигната чрез неговата успешна реализация.

За идентифициране на идеята и целите на проекта е необходимо:

- ✘ да се формулират ясно проблемите на кандидата и да се установят причините за тяхното съществуване;
- ✘ начините за тяхното отстраняване;
- ✘ избор на вариант за решение на проблема и формулиране на идея за проектно предложение;
- ✘ поставяне на цели на проекта, които водят до решаване на част или всички формулирани проблеми;
- ✘ план за постигане на целите и реализация на проекта.

Проектът е добър, когато решава дефинираните от кандидата нужди или проблеми и спомага за постигане на поставените цели.

В зависимост от дейността на кандидата целта може да бъде свързана с:

- ✘ модернизирание на материалната база чрез ремонтни дейности в помещение за добив и съхраняване на пчелни продукти, съхранение на пчеларски инвентар;
- ✘ Инвестиции за съоръжения и съответно оборудване необходимо за производството на мед и други пчелни продукти (центрофуги, разпечатващи машини, вани за разпечатване на мед, електрически нож, пакетираща машина за разфасоване на меда, електрическа восъкотопилка, шкафове за сушене и съхранение на цветен прашец и др.), както и за развъждането на пчели-майки.
- ✘ Инвестиции за организиране и практикуване на подвижно пчеларство – платформи, генератори за механизирание добива на мед, при центрофугирането му на пчелина при практикуване на подвижно пчеларство;

След ясното и точно формулиране на идеята и конкретната цел кандидатът следва да пристъпи към съпоставянето ѝ с допустимите кандидати и допустимите дейности съгласно Стратегията на МИГ „Тервел – Крушари”.

1. Допустими дейности по мярка 121 към Стратегията на МИГ «Тервел-Крушари»

По мярката се подпомагат кандидати, чиито проекти водят до подобряване на цялостната дейност на земеделското стопанство чрез:

- ✘ внедряване на нови продукти, процеси и технологии и подобряване на наличните производствени материални и/или нематериални активи, и/или
- ✘ подобряване на сътрудничеството с производителите и преработвателите на земеделски продукти, и/или
- ✘ опазване на околната среда, включително с намаляване на вредните емисии и отпадъци, и/или
- ✘ увеличаване използването на възобновяеми природни ресурси и подобряване на ефективността на използваните при производството суровини, и/или
- ✘ подобряване условията на труд, и/или
- ✘ подобряване на хигиенните, ветеринарните, фитосанитарните, екологичните и други условия на производство, и/или
- ✘ подобряване качеството на произвежданите земеделски продукти, и/или
- ✘ подобряване на възможностите за производство, преработка и маркетинг на биологични земеделски продукти.

Например:

- ✘ закупуването на платформи за практикуване на подвижно пчеларство;
- ✘ ремонт на помещения за добив на мед и съхранение на пчелни продукти и пчеларски инвентар;
- ✘ подобряване на материалните активи и закупуване на оборудване за механизирани процеси по добив на мед: електрически нож, електрическа центрофуга, распечатваща машина и др.

2. Допустими разходи по мярка 121 към Стратегията на МИГ «Тервел-Крушари»

- ✘ подкрепата по мярката се предоставя за материални и/или нематериални инвестиции: Строителство или обновяване на сгради и друга недвижима собственост, използвана за земеделското производство на ниво стопанство, включително такава използвана за опазване на околната среда;
- ✘ закупуване и/или инсталиране на нови машини, съоръжения и оборудване, необходими за подобряване на земеделския производствен процес;
- ✘ инвестиции, включително закупувани чрез финансов лизинг, за достигане съответствие със стандарти на Общността съгласно приложение № 9 на Наредба 8 за модернизиране на земеделските стопанства;

- ✘ създаване на трайни насаждения, включително медоносни дървесни видове за производство на мед;
- ✘ инвестиции, включително закупувани чрез финансов лизинг, за пчеларство: транспортни средства и съоръжения, в т.ч. съоръжения за рационализиране на подвижно пчеларство, за съхраняване и първична преработка на пчелен мед и други пчелни продукти, технологични линии, цялостно пчеларско оборудване и оборудване за развъждане на пчели майки;
- ✘ достигане на съответствие с международно признати стандарти;
- ✘ разходи, свързани с проекта, в т.ч. разходи за предпроектни проучвания, такси, хонорари за архитекти, инженери и консултанти, придобиване на ноу-хау, патентни права и лицензии, извършени както в процеса на подготовка на проекта преди подаване на заявление, така и по време на неговото изпълнение;

ВАЖНО: Кандидатите по мярка 121 на МИГ «Тервел-Крушари», могат да кандидатстват САМО за инвестиции в техните стопанства, свързани с една или няколко от допустимите дейности, в т.ч. и за производство, съхранение или преработка САМО на собствени земеделски продукти, както и подготовка на произведена продукция в стопанството за продажба.

След като кандидатът установи, че идеята попада в допустимите дейности по мярката пристъпва към проверка дали е допустим кандидат по тази мярка.

3. Допустими кандидати по мярка 121 към Стратегията на МИГ «Тервел-Крушари»

За да бъде допустим за финансово подпомагане по 121 към Стратегията на МИГ „Тервел-Крушари”, кандидатът физическо лице **задължително** трябва да има постоянен адрес на територията на МИГ-а. Ако са еднолични търговци или юридическите лица, регистрирани по Търговския закон или Закона за кооперациите, следва да бъдат регистрирани на територията на МИГ.

Не са допустими за подпомагане юридически лица или ЕТ, ако самите те не са със седалище на тази територия.

Изисквания към кандидати - физически лица:

- ✘ да са регистрирани като земеделски производители по реда на Наредба № 3 от 1999 г. за създаване и поддържане на регистър на земеделските производители;
- ✘ да управляват земеделско стопанство, чийто икономически размер е поне 1 икономическа единица (ИЕ) – изчислява се по таблица за изчисляване на икономическите единици. За животновъдните стопанства при изчисляване на ИЕ се ползват данни от актуална справка за вид и брой на животните, отглеждани във фермата издадена от Областна дирекция на Българска агенция по безопасност на храните гр.

Добрич, не по късно от 4 месеца преди датата на кандидатстване с проектно предложение;

- ✘ да нямат задължени към ДФ „Земеделие” и държавата.

Изисквания към кандидати - юридически лица:

- ✘ да са регистрирани като земеделски производители по реда на Наредба № 3 от 1999 г. за създаване и поддържане на регистър на земеделските производители;
- ✘ икономическият размер на управляваното земеделско стопанство да бъде поне 1 икономическа единица (ИЕ);
- ✘ да са получили минимум 50 % от общия доход за предходната година от земеделски дейности, преработка на земеделска продукция и/или услуги, директно свързани със земеделски дейности, включително от получена публична финансова помощ, директно свързана с извършването на тези дейности и услуги;
- ✘ да са регистрирани по Търговския закон, Закона за кооперациите или Закона за вероизповеданията или да са държавни предприятия, включително създадени по Закона за Селскостопанската академия;
- ✘ да са вписани в търговския регистър към Агенцията по вписванията;
- ✘ да са функционирали най-малко 6 месеца преди датата на подаване на заявлението за подпомагане и да имат за предходната финансова година минимум левовата равностойност на 3500 евро доход от земеделски дейности, преработка на земеделска продукция и/или услуги, директно свързани със земеделски дейности, включително от получена публична финансова помощ, директно свързана с извършването на тези дейности и услуги.

Допустими като кандидати по мярка 121 са и признати организации на земеделски производители - за инвестиции, които са от полза на цялата организация на производители и са свързани с една или няколко от основните земеделски дейности по производство и/или съхранение на земеделски продукти, произведени от техните членове, както и подготовка на продукцията за продажба. В публичните регистри на Министерство на земеделието и храните няма регистрирана такава организация на територията на МИГ „Тервел-Крушари”.

При идентифициране на идеята за проект, с който да се кандидатства за финансиране по СМР на МИГ „Тервел-Крушари”, кандидатът трябва да се запознае и с критериите на МИГ за класиране на проектни предложения, както и параметрите на финансов размер на проекти, които се подават в МИГ „Тервел-Крушари”.

Критерии за избор на проекти:

- Проектът е за инвестиция в животновъдния сектор, в т.ч. пчеларството - 15 точки;

- Проектът е за инвестиции, директно свързани с производство на мляко - 15 точки;
- Проектът води до постигане на съответствие със стандартите на общността - 15 точки;
- Проектът води до въвеждане на нов продукт/ техника/ технология - 15 точки;
- Проектът е представен от потенциални бенефициенти на възраст до 40 години - 10 точки;
- Проектът създава условия за съхранение и преработка на произведените собствени земеделски продукти - 10 точки;
- Проектът води до подобряване на условията на труд в стопанството - 10 точки;
- Проектът води до използване на възобновяеми природни ресурси в Стопанството - 5 точки;
- Проектът е в подкрепа на инвестиции, насочени към биоземеделие - 5 точки.

ВАЖНО: Проектни предложения, оценени общо с по-малко от 20 точки за принос към СМР по горепосочените критерии за избор, не подлежат на класиране, освен когато след приключване на периода за прием има останал наличен бюджет за текущата година.

Финансови параметри:

Минимален размер на проектите – 5 000 лева;

Максимален размер на проектите – 150 000 лева.

II. Подготовка на необходимите документи

Пакетът документи, който се представя заедно с проектното предложение, бизнес-планът и заявлението за кандидатстване могат да бъдат подготвени с помощта на консултант, чието възнаграждение е също допустим разход по мярката. Според вида на инвестицията, консултантската услуга е в границите от 1 до 5 % от стойността на проекта. Точната сума, както и схемата на разплащане се договарят между двете страни и не съществува задължение, цялата стойност на услугата да се заплаща преди входиране на проектното предложение.

1. Списък на документите, които се представят при подаването на пакета документи от всички кандидати, независимо от вида на инвестицията в животновъдния сектор:

ДОКУМЕНТИ	Физическо лице	Едноличен търговец	Юридическо лице	Подготвя се от/ получава се от:
Бизнес план, включително на електронен носител и таблиците от бизнес плана във формат „xls”	✓	✓	✓	Кандидата или консултант
Копие от документ за самоличност на физическото лице или представляващия юридическото лице/едноличния търговец	✓	✓	✓	Кандидата
Копие от договора за управление, сключен с директора на държавното предприятие - <i>за държавните предприятия</i>	Н.П.	Н.П.	✓	Кандидата
Документ, удостоверяващ представителната власт на законния представител на научния институт към Селскостопанската академия - <i>за държавните предприятия, създадени със Закона за Селскостопанската академия</i>	Н.П.	Н.П.	✓	Кандидата
Нотариално заверено изрично пълномощно, в случай че документите не се подават лично от кандидата	✓	✓	✓	Кандидата
Решение на компетентния орган на юридическото лице за кандидатстване по ПРСР	Н.П.	✓	✓	Кандидата

Удостоверение от Националната агенция по приходите, че ползвателят на помощта няма просрочени задължения, издадено не по-рано от 1 месец преди предоставянето му – оригинал.	✓	✓	✓	Кандидата/ ТД на НАП
Копие от годишна данъчна декларация за предходната година, заверена от съответната ТД на НАП	✓	✓	✓	Кандидата/ ТД на НАП
Копие от регистрация по Закона за данък върху добавената стойност. Прилага се в случай че кандидатът е регистриран по ЗДДС	✓	✓	✓	Кандидата
Копие от регистрационна карта (<i>заедно с анкетните формуляри</i>), издадена по реда на Наредба № 3 от 1999 г. Когато в изчисляването на минималния икономически размер участват пчели, към анкетните формуляри се прилага опис, заверен от официален ветеринарен лекар не по-рано от 4 месеца преди датата на подаване на заявлението за подпомагане. Анкетната карта и формулярите към нея ЗАДЪЛЖИТЕЛНО съдържат информация за стопанската година, в която се кандидатства.	✓	✓	✓	Кандидата/ ОД на БАБХ, Общинска служба „Земеделие”, Областна дирекция „Земеделие”
Копие от удостоверение/заповед за признаване на организация на производители, когато кандидатът е организация на производители		✓	✓	Кандидата
Счетоводен баланс за последния отчетен период – прилага се от физически лица и ЕТ само, когато се кандидатства за инвестиции в преработка на земеделски продукти	✗	✗	✓	Кандидата
Отчет за приходите и разходите за последния отчетен период заедно със справка за нетните приходи от продажби по видове икономически дейности - прилага се от физически лица и ЕТ само, когато се кандидатства за инвестиции в преработка на земеделски продукти	✗	✗	✓	Кандидата
Справка за дълготрайните активи - приложение към счетоводния баланс за последния отчетен период - прилага се от физически лица и ЕТ само, когато се кандидатства за инвестиции в преработка на земеделски продукти	✗	✗	✓	Кандидата
Справка за дълготрайните активи към датата на подаване на заявлението за подпомагане, с разбивка по активи, дата на придобиване и покупна цена	✓	✓	✓	Кандидата

Копие от решение за преценяване на необходимостта от извършване на оценка на въздействието върху околната среда или копие от решение по оценка на въздействие върху околната среда –документът се прилага само когато съществува такова изискване съгласно Закона за опазване на околната среда. За покупка на земеделска техника такъв документ не се изисква.	✓	✓	✓	Кандидата/ РИОСВ Варна
Копие от решение за оценка за съвместимостта на проекта с предмета и целите на опазване на защитените зони съгласно Наредбата за условията и реда за извършване на оценка за съвместимостта на планове, програми, проекти и инвестиционни предложения с предмета и целите на опазване на защитените зони само за проекти, включващи инвестиции в местата по националната екологична мрежа Натура 2000	✓	✓	✓	Кандидата/ РИОСВ Варна
В случай на проект за животновъдство, за който не е необходимо разрешаване на строителство, съгласно Закона за устройство на територията, копие от документ, удостоверяващ регистрация на животновъдния обект в Българската агенция по безопасност на храните (БАБХ), съгласно изискванията на чл.137 от Закона за ветеринарномедицинската дейност. Удостоверението, издадено за регистрация на пчелин е безсрочно, стига капацитетът на пчелина да не се окаже по-малък, отколкото е броя на пчелните семейства, отглеждани в него.	✓	✓	✓	Кандидата/ ОД на БАБХ - Добрич
Копие от становище на ОД БАБХ – Добрич (образец на становището е обявен на сайта на БАБХ), кои от предвидените инвестиции в проекта са свързани с въвеждането на изискванията в областта на хигиената и хуманното отношение към животните и ветеринарните изисквания	✓	✓	✓	Кандидата/ ОД на БАБХ - Добрич
Копие от договор за контрол по смисъла на чл. 18, ал. 3 от Закона за прилагане на Общите организации на пазарите на земеделски продукти на Европейския съюз (ЗПООПЗПЕС) с контролиращо лице, получило разрешение от министъра на земеделието и храните за осъществяване на контрол за спазване правилата на биологичното производство по реда на чл. 19 и 20 ЗПООПЗПЕС, заедно с копие от сертификационно писмо от контролиращото лице, удостоверяващо, че е проведена най-малко първа инспекция, или копие от сертификат от контролиращо лице, удостоверяващ, че кандидатът е производител на продукт/и, сертифициран/и като биологичен/и (в случай, че кандидатът развива биологично производство; не се отнася за признати организации на производители)	✓	✓	✓	Кандидата/ Контролиращо лице съгласно Закона за Биологично разнообразие и двете Наредби към него

Заверени копия от договори за предоставяне на услуги, свързани с проекта, в т. ч. за предпроектни проучвания, такси, хонорари за архитекти, инженери и консултанти и разработване на бизнес план, извършени както в процеса на подготовка на проекта преди подаване на заявлението за подпомагане, така и по време на неговото изпълнение (<i>при кандидатстване за финансиране на такива услуги</i>)	✓	✓	✓	Кандидата
Копия от разписки и/или фактури за извършени преди подаване на заявлението за подпомагане разходи, свързани с изпълнение на дейностите по проекта, в т.ч. за предпроектни проучвания, такси, хонорари за архитекти, инженери и консултанти, разработване на бизнес план, придобиване на ноу-хау, патенти права и лицензии (<i>в случаите, когато се кандидатства за подпомагане на такива разходи и те не са основани на договор със съответния изпълнител</i>)				Кандидата
Документ от банката за банковата сметка на кандидата за превеждане на безвъзмездната финансова помощ, получена по реда на тази наредба	✓	✓	✓	Кандидата/ Обслужваща банка
Договор за финансов лизинг с приложен към него погасителен план за изплащане на лизинговите вноски (в случаите на закупуване на активи чрез финансов лизинг).				Кандидата/ Оферент
Декларация по чл. 4а, ал. 1 от ЗМСП	✓	✓	✓	Кандидата
Декларация към чл. 13, ал. 10, т. 1 и 2.	✓	✓	✓	Кандидата
Декларация за нередности.	✓	✓	✓	Кандидата

2. Специфични документи, които се подават при кандидатстване за строително-ремонтни работи, ново строителство, ремонт, реконструкция на сгради, където се добива мед или други пчелни продукти, съхраняват се пчелни продукти и пчеларски инвентар

ДОКУМЕНТИ	Физическо лице	Едноличен търговец	Юридическо лице	Подготвя се от/ получава се от:
Копие от документ за собственост или договор за наем на сградите/помещенията, които ще се обновяват - в случай на инвестиции за обновяване на сгради и/или помещения, за които не се изисква разрешение за строеж съгласно ЗУТ. В случай на договор за наем, той трябва да бъде в сила най-малко 6 години след датата на подаване на заявлението за подпомагане. Договорите за наем със срок повече от 1 година задължително се заверяват нотариално.	✓	✓	✓	Кандидата/ консултант/ нотариус
Копие от одобрен проект с количествени сметки на проектантите към всяка от неговите части и копие от разрешение за строеж, издадено от съответната община, заедно с документ за собственост на земята/сградата, където ще се извършват строително-монтажните работи или учредено право на строеж за срок не по-малък от 6 години след датата на подаване на заявлението за подпомагане (<i>при извършване на строително-монтажни работи, за които се изисква разрешение за строеж съгласно Закона за устройство на територията</i>)	✓	✓	✓	Кандидата/ Проектанти/ главен архитект на Общината
Становище от общината, че обектът не се нуждае от разрешение за строеж, придружено от копие от архитектурно заснемане (<i>при извършване на строително-монтажни работи, за които не се изисква разрешение за строеж съгласно Закона за устройство на територията</i>)	✓	✓	✓	Кандидата/ главен архитект на Общината
Копие от предварителни или окончателни договори за услуги, работи, доставки (в т.ч. покупка на оборудване) - обект на инвестицията, с определени марка, модел, цена в лева или евро, срок и начин на доставка. В договорите се описва ДДС. Доставчиците или изпълнителите по договорите следва да са вписани в Търговския регистър към Агенцията по вписванията. Чуждестранни лица трябва да представят документ за правосубектност съгласно националното им законодателство. В случаите на строително-монтажни работи изпълнителите трябва да бъдат вписани в Централен професионален регистър на строителя и да могат да извършват строежи и/или отделни видове строителни и монтажни работи от съответната категория.	✓	✓	✓	Кандидата/ Оференти

<p>В случаите по чл. 26, ал. 10 от Наредба № 8 - най-малко три съпоставими независими оферти в оригинал, които съдържат фирмата на търговското дружество, срок на валидност на офертата, дата на издаване на офертата, подпис и печат на оферента за всяка доставка/услуга на стойност, по-голяма от левовата равностойност на 15 000 евро, както и в случай, че тя е част от доставки/услуги, договорирани с един доставчик/изпълнител на обща стойност повече от левовата равностойност на 15 000 евро. Цената следва да бъде определена в лева или евро с описан ДДС. Офертите се издават не по-късно от датата на сключване на договора с избрания оферент и се придружават от технически спецификации в случаите на закупуване на оборудване, съоръжения, включително компютърен софтуер и специализирана техника. Оферентите - местни лица, следва да са вписани в Търговския регистър към Агенцията по вписванията, а оферентите - чуждестранни лица, следва да представят документ за правосубектност съгласно националното си законодателство. Оферентите на строително-монтажни работи, местни и чуждестранни лица, трябва да бъдат вписани в Централен професионален регистър на строителя съгласно Закона за Камарата на строителите (ЗКС) и да могат да извършват строежи и/или отделни видове строителни и монтажни работи от съответната категория съгласно изискванията на чл. 3, ал. 2 ЗКС. Офертите се придружават от направените запитвания за оферти съгласно приложение № 9а и протоколи с мотиви за направения избор.</p>	✓	✓	✓	Кандидата / оференти
---	---	---	---	----------------------

<p>В случаите по чл. 26, ал. 11 от Наредба № 8- една независима оферта в оригинал, която съдържа фирмата на търговското дружество, срока на валидност на офертата, датата на издаване на офертата, подпис и печат на оферента с цел определяне на основателността на предложените разходи за всяка доставка/услуга на стойност, по-голяма от левовата равностойност на 15 000 евро, както и в случай, че тя е част от доставки/услуги, договорени с един доставчик/изпълнител на обща стойност повече от левовата равностойност на 15 000 евро. Цената трябва да бъде определена в лева или евро с описан ДДС. Офертите се издават не по-късно от датата на сключване на договора с избрания оферент и се придружават от технически спецификации в случаите на закупуване на транспортни средства, машини, оборудване, съоръжения, включително компютърен софтуер и специализирана техника. Оферентите - местни лица, трябва да са вписани в Търговския регистър към Агенцията по вписванията, а оферентите - чуждестранни лица, трябва да представят документ за правосубектност съгласно националното си законодателство. Оферентите на строително-монтажни работи, местни и чуждестранни лица, трябва да бъдат вписани в Централен професионален регистър на строителя съгласно Закона за Камарата на строителите (ЗКС) и да могат да извършват строежи и/или отделни видове строителни и монтажни работи от съответната категория съгласно изискванията на чл. 3, ал. 2 ЗКС. Офертата се придружава от направено запитване за оферта съгласно приложение № 9а и протокол с мотив за направения избор. Заверено копие от предварителни или окончателни договори за услуги, работи, доставки (в т.ч. покупка на оборудване) - обект на инвестицията, с определени марка, модел, цена в лева или евро и срок. В договорите се описва ДДС.</p>	✓	✓	✓	Кандидата/ оференти
<p>За кандидат, който не се явява възложител по чл. 7 и чл. 14а, ал. 3 и 4 ЗОП в случаите по чл. 26, ал. 10 от Наредба № 8 - Обяснителна записка във всеки един от случаите, когато не е избрана оферта с най-ниска цена</p>	✓	✓	✓	Кандидата
<p>Копие от технологичен проект, когато се кандидатства за дейности, включени в технологичен процес, със схема и описание на процеса</p>	✓	✓	✓	Кандидата/право способен технолог

Количествени сметки на хартиен и електронен носител за извършваните СМР или друг вид строителни дейности	✓	✓	✓	Кандидат/ проектанти по отделни части
--	---	---	---	---

3. Специфични документи при кандидастване за доставка на платформа за практикуване на подвижно пчеларство, пчелни кошери или друг пчеларски инвентар

ДОКУМЕНТИ	Физичес- ко лице	Едноли- чен търговец	Юридичес- ко лице	Подготвя се от/ получава се от:
Копие от документ за собственост или договор за наем на сградите/помещенията, които ще се обновяват и/или в които ще се монтират машините, съоръженията, оборудването – в случай на инвестиции за закупуване и/или инсталиране на нови машини, оборудване и съоръжения,.В случай на договор за наем, той трябва да бъде в сила най-малко 6 години след датата на подаване на заявлението за подпомагане. Договорите за наем със срок повече от 1 година задължително се заверяват нотариално.	✓	✓	✓	Кандидата/ консултант/ нотариус
Копие от предварителни или окончателни договори за услуги, доставки (в т.ч. покупка на оборудване) - обект на инвестицията, с определени марка, модел, цена в лева или евро, срок и начин на доставка. В договорите се описва ДДС. Доставчиците или изпълнителите по договорите следва да са вписани в Търговския регистър към Агенцията по вписванията. Чуждестранни лица трябва да представят документ за правосубектност съгласно националното им законодателство.	✓	✓	✓	Кандидата/ Оференти

<p>В случаите по чл. 26, ал. 11 от Наредба № 8- една независима оферта в оригинал, която съдържа фирмата на търговското дружество, срока на валидност на офертата, датата на издаване на офертата, подпис и печат на оферента с цел определяне на основателността на предложените разходи за всяка доставка/услуга на стойност, по-голяма от левовата равностойност на 15 000 евро, както и в случай, че тя е част от доставки/услуги, договорени с един доставчик/изпълнител на обща стойност повече от левовата равностойност на 15 000 евро. Цената трябва да бъде определена в лева или евро с описан ДДС. Офертите се издават не по-късно от датата на сключване на договора с избрания оферент и се придружават от технически спецификации в случаите на закупуване на транспортни средства, машини, оборудване, съоръжения, включително компютърен софтуер и специализирана техника. Оферентите - местни лица, трябва да са вписани в Търговския регистър към Агенцията по вписванията, а оферентите - чуждестранни лица, трябва да представят документ за правосубектност съгласно националното си законодателство. Офертата се придружава от направено запитване за оферта съгласно приложение № 9а и протокол с мотив за направения избор. Заверено копие от предварителни или окончателни договори за услуги, работи, доставки (в т.ч. покупка на оборудване) - обект на инвестицията, с определени марка, модел, цена в лева или евро и срок. В договорите се описва ДДС.</p>	✓	✓	✓	Кандидата/ оференти
---	---	---	---	------------------------

